

Jo Juda

Reinier Gosker sr.

Het gezicht van Gestel¹

Ooit gehoord van Jo Juda? Wie de geschiedenis van het Amsterdamse Concertgebouworkest kent, zal zich de naam herinneren. In de jaren 1963-1974 was Jo Juda eerste concertmeester van dit orkest. Ik leerde hem pas kort geleden kennen, 34 jaar na zijn dood. In het Noord-Brabants Museum hing zijn portret tussen dertig andere in de tentoonstelling 'Het gezicht van Gestel. Gijzelaars van Beekvliet 1942-1944, geschilderd door Karel van Veen'.

Ik ging naar de tentoonstelling in Den Bosch om iets meer aan de weet te komen over het 'Beekvlietportret' van mijn vader, dat ik in mijn kinderjaren zo vaak bestudeerd had. Het hing in de huiskamer, niet groter dan twintig bij dertig centimeter. Ik vond het portret vooral op hem lijken als hij aan tafel 'luisteren' riep voordat hij 'vrouw en kinderen' uit de Bijbel voorlas. Alleen zijn brillenglazen waren dikker dan op het schilderij, en in welke verte tuurde hij?

In het Noord-Brabants Museum werd mij duidelijk dat Karel van Veen alleen gijzelaars portretteerde die hij aardig vond. Mijn vader dus, en ook Jo Juda. Zij moeten elkaar gekend hebben, bedacht ik, kijkend naar het eveneens in de verte starende gelaat van Jo Juda. Tot november 1941

waren ze als 'Indische gijzelaars'² geïnterneerd in het 'golden Block' van het concentratiekamp Buchenwald. Juda wist er een viool te bemachtigen en kreeg al gauw de bijnaam 'Jantje Paganini'. Later zou hij die naam gebruiken als titel voor zijn memoires over de jaren '40-'45, waarin hij vertelt wat zijn vioolspel losmaakte bij zijn medegevangenen: "Aan het slot van de Frühlingsonate³ barstte een tumult los van onbeheerste kreten, huilgeluiden, geloei en applaus. Het was beangstigend, die storm van dierlijk lawaai die uit de peilloze diepten van de vernederde, geketende en getergde ziel door mensenkelen een uitweg vond. Wat een publiek! Die stakkers met hun uitgeteerde lijven en doodskopgezichten."

Vanuit Buchenwald werden de gijzelaars naar kamp Haaren in Nederland gebracht. Van mei tot oktober 1942 verbleef Jo Juda in Beekvliet, waar Karel van Veen een portret van hem schilderde. Daarna zat hij tot september '44 gevangen in de Ruwenberg. Hij overleefde de oorlog.

Vreemd om 75 jaar later opeens voor het portret te staan van iemand die in Buchenwald, Haaren en Beekvliet het leven met mijn vader gedeeld heeft. Waarom heeft hij nooit over hem verteld? En waarom heb ik hem er nooit naar gevraagd?

¹ 'Kamp Sint-Michiels-gestel' was een interneringskamp voor gijzelaars dat door de nazi's was ingericht in het internaat Ruwenberg en het klein-seminarie Beekvliet te Sint-Michielsgestel.

² Dankzij een vals persoonsbewijs ging Jo Juda door voor niet-Jood. Toen een SS'er hem vroeg of hij een Jood was, antwoordde een alerte medegevangene dat onder de 'Indische gijzelaars' alleen niet-Joden de naam Juda dragen.

³ Ludwig von Beethoven